

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Scheiden doet leiden

Oonk, J

Citation

Oonk, J. (1992). Scheiden doet leiden. *Bestuurskundige Berichten*, 7(4), 19-20. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233619>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233619>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ressante verteerbare zaken aan het licht. Er zijn slechts enkele echt concrete voorstellen met de afzender "commissie Hoekstra". Een daarvan is de instelling van twee extra "Extra zwaar Bewaakte Inrichtingen" (E.B.I.'s). Eveneens wil de commissie de straf op het helpen bij een ontvluchting verhogen. Culinaire hoogtepunt vormt een fijnmazige overdekking van penitentiaire instellingen, waarmee helicopterontsnappings moeten worden voorkomen.

Het rapport

In het rapport wordt steeds de nadruk gelegd op de noodzaak van een humane aanpak. Tevens is de ethiek uitgangspunt van de commissie, hoewel zulks niet tot uitdrukking komt in de gedane aanbevelingen. Als een ware boeman waart de geest van Big Brother door het rapport, bijna visueel gemaakt voor de arme gevangenen. Elk restje menselijkheid wordt aan het beleid ontnomen, van een medemens wordt de gevangene gedegradeerd tot een nummer dat ergens in een computer staat opgeslagen. Een zeer strenge controle op contact met de buitenwereld laat de gevangene met niets anders over dan zijn eigen vrije gedachten. Telkenmale moet hij er rekening mee houden dat elk telefoongesprek afgeluisterd wordt.

Toch gaat het ons niet eens zo zeer om die vrijheid op zich, als wel om het idee dat men op bepaalde momenten binnen de gevangenis vrij kan zijn. De algemene opvatting van betrokkenen is dat dit een kalmerende invloed zou hebben op de gevangenen. Juist daarom zijn de Nederlandse gevangenis niet helemaal onontsnapbaar ontworpen: zolang een gevangene denkt te kunnen ontsnappen, voelt hij zich relatief op zijn gemak.

Dreiging

Wanneer nu juist de plek waar men zich het meest vrij kan wanen, wordt overspannen met een "fijnmazig" net, dan lijkt aan alle individuele vrijheid een einde te zijn gekomen. Als het er om gaat het aantal ontsnappings terug

te brengen, is dit een juiste weg. Kwalijk neven-effect kan echter een toename van agressie jegens bewakers en een eventuele toename van suïcide neigingen van gevangenen zijn. Deze puur praktische zaak is een tegenargument voor mensen die beweren dat de gevangenen van de EBI's geen betere behandeling verdienen. Deze gedetineerden zijn, aldus deze mensen, beslist geen "lieverdjes" en hoeven ook niet met watjes behandeld te worden.

De probleemstelling bevestigd

Dat extreem vluchtgevaarlijke gevangenen tot de diersoort "mens" behoren valt niet te betwijfelen. Vanuit ethisch oogpunt valt nog steeds te bekijken of gevangenen vanwege hun "mens-zijn" een te humanitaire (met het oog op ontsnappen) behandeling moeten krijgen. Dit is niet te beoordelen door een stel simpele studenten bestuurskunde. Hiermee is de fundamenteelste kwestie over het onderwerp in dit artikel niet ontrafeld. Wel kunnen we stellen dat een te harde behandeling vanuit menselijk oogpunt niet zal werken. De keus is niet tussen gebraden eend of water en brood. Gelukkig wordt er in Nederland nog meer gereserveerd. **BB**

Nº. 992.

CIRCULAIRE VAN DEN MINISTER
VAN JUSTITIE van den 8sten Juni
1995, 3de afdeling, onderscheiding 1,
gevangeniswezen (A) n. 318, betreffende het
door beambten ongeoorloofd verliezen van
welwillendheden aan gevangenen.

Het is, van tijd tot tijd, en nog onlangs
opnieuw voorgekomen, dat door een lid
van het dagelijks met de gevangenen of
verpleegden in aanraking komend perso-
neel van de strafgestichten, soms zelfs bij
herhaling door een zelden beambte, tegen
de algemeene bepalingen of bijzondere
dienstvoorschriften in, op aandrang van
gedetineerden ongeoorloofde, zij het
kleine, welwillendheden werden bewezen
aan gevangenen, 't zij om deze in aan-
genamer conditiën van verpleging te
brengen, 't zij om hun eenige aanknoo-
ping met lotgenooten of zelfs met personen
buiten de gevangenis te verschaffen.

Wat dergelijke handelingen betreft,
behoeft het geen betoog, dat zij niet
kunnen worden geïllud.

Scheiden doet leiden

Jeanet Oonk

De kop van dit artikel luidt "Scheiden doet leiden". Lees verder om er achter te komen of dit een goede benaming is of dat er beter "Scheiden doet lijden" had kunnen staan!

Tot 1 augustus 1992 waren de gemeenten het niet verplicht. Nu wel! Bedoeld wordt hier het bijstandsverhaal op onderhoudsplichtigen. Ex-echtgenoten kunnen tot twaalf jaar na de scheiding aangesproken worden om te betalen voor de ex-partner die in de bijstand zit. De rijksoverheid verwacht hiermee 150 tot 200 miljoen aan uitkeringsgelden te kunnen bezuinigen. Het uitgangspunt van de wet is dat de kosten van een echtscheiding niet eenzijdig op de samenleving afgewenteld dienen te worden.

Het klonk zo eenvoudig. Na echtscheiding wordt vaak alimentatie afgesproken. Is dit niet gebeurd en zit de ex-partner in de bijstand dan kan de bijstand (of een deel) verhaald worden op de ex-echtgenoot, die dan onderhoudsplichtig is. De praktijk ligt alleen iets gecompliceerder.

Stel men is zes jaar geleden gescheiden. Nu weer getrouwd of samenwonend meteen ander en men heeft met hard werken een eigen zaak opgebouwd. De ex-partner, die in de bijstand zit, is verleden tijd. Door de terugwerkende kracht van het wetsartikel kan het toch zo zijn dat alsnog voor hem/haar betaald moet worden.

Om de wet toe te kunnen passen moet het inkomen van de mogelijke onderhoudsplichtige vastgesteld worden. De ex-echtgenoot krijgt van de sociale dienst een formulier waarop het inkomen ingevuld moet worden. Of de gegevens juist en volledig zijn, is door de sociale dienst bijna niet vast te stellen. Het inschakelen van de sociale recherche of controle van de gegevens bij de belastingdienst is niet toegestaan. Het opvragen van een loon-

strookje bij de opgegeven werkgever kan wel, maar eventuele bijverdiensten worden daarmee niet achterhaald. Ex-echtgenoten die in het buitenland woonachtig zijn hebben het wat verzwijgen betreft nog eenvoudiger. De sociale dienst zal het moeten doen met de info die ze kan vergaren. Misschien worden in de toekomst de mogelijkheden tot controle uitgebreid, maar de vraag is of dit wenselijk is.

Naast het inkomen zijn ook andere factoren (zoals duur van het huwelijk, kinderen) van belang om te kunnen vaststellen of er onderhoudsplicht is. Hiervoor zouden de "Tremnormen" (bestaande uit wetgeving en jurisprudentie) gebruikt kunnen worden. Dezelfde normen worden ook gebruikt bij de vaststelling van de alimentatie.

Nu is het wel zo dat niet onder alle omstandigheden verhaald wordt. Bij "dringende redenen" mag hiervan afgezien worden. Wat zijn "dringende redenen"? Dit is niet de enige vraag waarmee de sociale diensten voorlopig zal blijven zitten.

Stel dat de onderhoudsplichtige de ex-partner, die in de bijstand zit, bedreigt met geweldpleging en/of mishandeling. Is dit dan een "dringende reden" of juist het zetten van een premie op mishandeling?

Een andere mogelijkheid is dat de onderhoudsplichtige zijn ex-partner zoveel mogelijk zwart maakt om onder het betalen uit te komen. En wat gebeurt er als de onderhoudsplichtige weet dat zijn ex-partner samenwoont en dat dit niet opgegeven wordt aan de sociale dienst!

De regeling brengt vele problemen met zich mee. Met behulp van proefprocessen en door

ervaring zal langzaam duidelijk moeten worden wat wel en niet tot verhaal leidt. Voorlopig hebben de sociale diensten nog bergen werk te verzetten. **BB**

Met dank aan:

Dhr. W. van der Vlugt, manager facilitaire unit A, Gemeentelijke Sociale Dienst te Leiden.

Mw. M. Hoekstra, voorlichtster sociale dienst, Gemeentelijke Sociale Dienst te Leiden.

Overheidsbemoeienis na de dood

Jurian Edelenbos en Haiko van der Voort

Al direct vanaf de wieg word je geconfronteerd met de overheid en zelfs na de dood laat die overheid je niet met rust. Wellicht moet je de hemelse paden betreden zonder nier, hart of lever om andere mensen beneden te houden. Orgaandonaties verkeren nog steeds in de sociale en ethische nevel van de taboesfeer. Vandaar dat er een tekort bestaat aan orgaandonoren, wat mensenlevens kost. De overheid wil dan ook niet passief toekijken. Er ligt een wetsvoorstel in de Tweede Kamer, dat de huidige situatie wil veranderen.

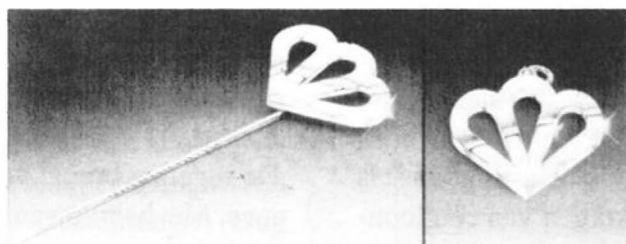
De vraag is: "Hoever kan de overheid, ethisch gezien, gaan met wetgeving over orgaandonaties?" Dit probleem is uitgebreid behandeld door mr. W. Kokkedee in zijn boek: "Het tekort aan postmortale orgaandonaties; oorzaken en oplossingen in juridisch perspectief". Hierover hebben we met hem de tongen uit de mond gediscussieerd. De nu volgende tekst zal gaan over orgaandonaties na de dood. Alles wat we hier zeggen is voor onze eigen rekening. Mensen met een zwak hart kunnen beter een paar bladzijden doorbladeren (niet te veel).

Momenteel worden orgaandonaties juridisch geregeld via een voorlopige regeling van de Postmortale Orgaandonatie in de Wet op de Lijkbezorging, zoals die in juli 1991 is gewijzigd. Deze wet stamt in haar oervorm uit 1869. Volgens de noodwet moet iemand die zijn organen na de dood ter beschikking wil stellen daar expliciet toestemming voor ge-

ven via een donorcodicil. Tien procent van de bevolking draagt zo'n codicil bij zich. Indien een overledene geen codicil draagt, worden de nabestaanden geconsulteerd. Zij dienen eerst toestemming te geven voordat organen voor donatie gebruikt kunnen worden.

Een alternatief hiervoor is het bezwaarsysteem. In de pure vorm houdt dit een "wie zwijgt stemt toe"-regeling in. Alleen diegenen die expliciet bezwaar maken tegen orgaandonatie komen hiervoor niet in aanmerking. Het grote voordeel van het bezwaarsysteem is dat er meer organen beschikbaar komen, omdat de drempel tot doneren aanzienlijk wordt verlaagd. Men hoeft namelijk geen codicil meer aan te vragen dan wel voortdurend bij zich te dragen.

Het nieuwe wetsvoorstel wil een gemengd toestemmings- en bezwaarsysteem à la België. Iedereen van 18 jaar of ouder moet bepa-

len of hij al dan niet zijn organen ter beschikking wil stellen. In de praktijk zal dit echter geen revolutionaire toename van het aantal orgaandonaties opleveren, omdat men aan het huidige systeem blijft hangen. Tevens is de politiek niet al te fanatiek in het doorvoeren van een nieuw wetsvoorstel op dit gebied.

Dhr. Kokkedee stelt in zijn boek nog een aantal extra opties voor. Ten eerste krijgt de 18-jarige nog een andere keuzemogelijkheid, namelijk het doorspelen van de keuze naar de toekomstige nabestaanden. Een niet-keuzemogelijkheid dus. Ten tweede voelt Kokkedee veel voor centrale registratie van alle persoonlijke voorkeuren. Dit laatste schept vooral duidelijkheid en snelheid voor betrokken medici en orgaanbehoefigen. Wat betreft het eerste voorstel kun je je afvragen of de dood van een mogelijk donor een zaak is voor de orgaanbehoefigen of de nabestaanden.

Een radicaler systeem lijkt logisch. Hier komt de ethiek om de hoek kijken. Het bezwaarsys-

teem wordt in vele landen toegepast in verschillende vormen. Centraal staat de afwijking van de belangen van drie groepen, namelijk de codicildragers, de nabestaanden en de donorbehoefigen. Naarmate men de belangen van de donorbehoefigen meer erkent, komt men tot een radicaler systeem. De emotioneel getinte belangen van de nabestaanden leiden tot minder radicale systemen.

Hetradicaalste systeem heeft Oostenrijk. Daar heeft de staat zeggenschap over het lichaam van een overledene en mag dus zonder toestemming van de nabestaanden overgaan tot orgaantransplantatie (Big Brother is cutting you). Dit gebeurt echter alleen als de overledene voorheen geen bezwaar heeft aangetekend. De bevolking aldaar staat voorgaande toe, wat te maken heeft met traditie en cultuur. De invoering van het systeem in 1982 was slechts een kleine stap na een oude achttiende eeuwse sectiebevoegdheid van de staat. De overheid had dus al het recht om te onderzoeken wat iemands doodsoorzaak is geweest.